

Viljo Rasila

* 22.1.1926 + 30.7.2023

Professori Viljo Rasila kuoli Tampereella 30. heinäkuuta 2023 97-vuotiaana. Hän oli syntynyt Ypäjällä 22.1.1926. Rasila väitteli vuonna 1960 Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa ja oli koulun ensimmäinen väittelijä Tampereella. Hän toimi sittemmin Tampereen yliopiston Suomen historian apulaisprofessorina (1969–1976) ja vuodesta 1976 professorina, mistä tehtävästä hän jäi eläkkeelle vuonna 1989.

Viljo Rasila palveli Tampereen yliopistoa myös vararehtorina vuosina 1984–1987. Suomalaisen Tiedekatemian jäseneksi hänet valittiin vuonna 1982. Vuonna 2007 Rasila sai Tiedekatemian myöntämän ensimmäisen Eino Jutikkalan historiapalkinnon, jota hän itse sanoi pitävänsä erityisen arvokkaana tunnustuksena työstään.

Viljo Rasilalla oli merkittävä rooli suomalaisessa historiantutkimuksessa 1960-luvun alusta 1980-luvulle, jona aikana historian tutkimuskenttä laajeni ja monipuolistui samalla kun yhteiskunta muuttui nopeasti. Rasila oli tyypillisesti muutoksen ja muuttuvan yhteiskunnan tutkija, missä hän seurasi Heikki Wariksen ja Eino Jutikkalan perintöä. Kumpikin akateemikko oli nuoren tutkijan tärkeä ja suuntaa antava tutkija. Rasilan väitöskirja torpparikysy-

myksen synnystä sai alaotsikon ”yhteiskuntahistoriallinen tutkimus”. Se herätti myös huomiota, kun samaan aikaan alkoi Väinö Linnan aikaansaama kiivas keskustelu vuoden 1918 sisällissodan syistä. Rasila korosti, että sota ei ollut torpparien kapina mutta kylläkin yhteiskunnallisen eriarvoisuuden seuraus.

Viljo Rasila koki torppariasian ja sisällissodan omakohtaisina kysymyksinä ja jatkoi väitöksensä jälkeen niiden tutkimista. Vuonna 1968 ilmestyi tilastollinen tutkimus *Kansalaissodan sosiaalinen tausta*. Se kytki sodan yhteiskunnalliseen muutokseen, mistä sotaa ei voi erottaa. Toisaalta hän korosti, että viime kädessä politiikka ratkaisi sodan syttymisen. Tämä tuli torpparien osalta selkeästi osoitettua hänen tutkimuksessaan *Torpparikysymyksen ratkaisuvaihe* (1970).

Kun Tampereen yliopisto sai ensimmäisen tietokoneen jo vuonna 1966, Viljo Rasila oli sen ensimmäisiä innokkaita käyttäjiä. Rasila kirjoitti seuraavina vuosina artikkeleita tietokoneen käytöstä historiantutkimuksessa, faktorianalyysistä ja systeemiteoriasta historiallisena selitysmallina. Yllä mainittua kansalaissotatutkimusta kuvattiin kirjan takakannessa seuraavasti: ”Käsissänne on ensimmäinen

Suomessa milloinkaan ilmestynyt historiantutkimus, jossa on käytetty matemaattisia tietojenkäsittelymenetelmiä.” Tätä lähestymistapaa monet epäilemättä pitivät epähistoriallisena, mutta Viljo Rasilalle tilastolliset menetelmät olivat luonteva tapa selittää monimutkaisia ilmiöitä empiirisesti ja mahdollisimman objektiivisesti. Tämän ajattelutavan hän oli oppinut kansantaloustieteestä ja sosiologiasta, joita hän oli opiskellut Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa.

Sittemmin Rasila tutki erityisesti teollistumisen historiaa ja väestöhistoriaa. Suomen Akatemian 1970-luvulla rahoittamassa tutkimushankkeessa muuttoliikkeiden ja sosiaalisen kehityksen välisistä suhteista keskeisenä ajatuksena oli yhdistää historian mikro- ja makrotaso käyttämällä tilastollista ja kvantitatiivista analyysia yhteiskunnallisen muutoksen selittämiseen. Seurakunnallisesta väestökirjanpidosta ja muista väestöhistorian lähteistä kerätty laaja tietokanta oli aikaansa edellä digitaalisten ihmistieteiden edustajana eikä sen potentiaalia ehkä siitä syystä pystytty täysin hyödyntämään. Rasilan pitkäkestoista pyrkimystä ymmärtää laajoja yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvastaa, että hän oli eri vuosikymmenillä toimittamassa tärkeitä teos-sarjoja *Suomen taloushistoria* (1980–1984) ja *Suomen maatalouden historia* (2003–2004).

Viljo Rasila oli monella tavalla historiantutkimuksen uudistaja. Hän edusti Suomessa erityisesti kahta uutta tutkimus-

tapaa, sosiaalihistoriaa ja kliometriaa, jotka olivat tuolloin kansainvälisestikin uutuuksia. Hänen teoksillaan, edellisten lisäksi *Tilastolliset menetelmät historiantutkimuksessa* (1977), oli pidemmällä aikavälillä suuri merkitys niin sanotun uuden sosiaalihistorian ja rakennehistorian vakiintumiseen Suomessa. Rasila osoitti – ehkä liian aikaisin – miten arjen historiaa voidaan tutkia yhtä aikaa empiirisesti ja teoreettisesti mallintamalla. Hänen tutkijanotteessaan tiukka empiirinen tarkkuus yhdistyi teoreettiseen uteliaisuuteen ja ennakkolou-lottomuuteen. Rasilan perintö näkyy edelleen Tampereen yliopiston historiantutkimuksen ja -opetuksen yhteiskuntahistoriallisessa orientaatiossa.

Viljo Rasilan tutkijanura heijastaa koko yhteiskunnan muutoksia ja hänen tutkimuksensa olivat vastauksia noiden muutosten ymmärtämiseen ja hallintaan. Entisen torpparin poika muisteli, miten pelkätään oppikoulu edusti hänelle nuorena etäistä todellisuutta yliopistosta puhumatakaan. Hän koki suuren muutoksen sekä ympärillään että omassa elämässään. Siksi hän korosti niin sanotusti tavallisen ihmisen historiaa ja tämän omien ratkaisujen merkitystä, nykykielellä toimijuutta, vaikka tutkikin yhteiskunnan rakenteita. Koulutuksen merkitys myös omakohtaiselle sosiaaliselle nousulle tuli selvästi esiin Viljo Rasilan muistelmissa (2020) sekä hänen jo liki puoli vuosisataa aiemmin kirjoittamassaan *Yhteiskunnallinen korkeakoulu 1925–1966* -historiassa (1973).

*Pertti Haapala, Pirjo Markkola ja
Mervi Kaarninen*

Kuva: Tampereen yliopisto